

Patrycja Sokołowska,
*Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa RFN wobec państw
obszaru byłej Jugosławii w latach 1990–2005,*
Toruń 2010

Wydawać się mogło, iż publiczna i naukowa dyskusja nad założeniami polityki zagranicznej i bezpieczeństwa RFN, będąca odzwierciedleniem poszukiwania jej ostatecznego kształtu i tym samym określenia przyszłej roli państwa niemieckiego na arenie międzynarodowej, nie może wywołać dzisiaj już większych emocji. Próba odpowiedzi na pytanie, z jakimi Niemcami będziemy mieli styczność w Europie, czy definiowanymi choćby poprzez pojęcie „Weltmacht” i „Grossmacht”, czy też „Zivillmacht”, wydaje się już dzisiaj interesować wyłącznie grono specjalistów, emocje zaś, które towarzyszyły tym zagadnieniom w latach 90., bezpowrotnie już minęły. Pojawiająca się w tym roku na polskim rynku książka autorstwa Patrycji Sokołowskiej pt. *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa RFN wobec państw obszaru byłej Jugosławii w latach 1990–2005* w pełni jednak zaprzecza tego rodzaju przekonaniu. Już wystarczającą rekomendacją, aby sięgnąć po nią, wydaje się to, iż bazuje ona na wynikach badań przeprowadzonych przez autorkę w trakcie prac nad swoim doktoratem, za który uzyskała Nagrodę Prezesa Rady Ministrów RP oraz Zarządu Głównego Towarzystwa Nauk Politycznych. Niezależnie jednak od tego, okazuje się, iż publikacja niesie ze sobą nowy bagaż wiedzy, która pozwala, podobnie jak to było kiedyś w przypadku monografii Bogdana Koszela (*Mitteleuropa rediviva? Europa Środkowo- i Południowo-Wschodnia w polityce zjednoczonych Niemiec*) i Marka Waldenberga (*Rozbicie Jugosławii. Jugosłowiańskie lustro polityki międzynarodowej*), czy też publikacji Wojciecha Pięciaka (*Niemcy. Droga do normalności. Polityka zagraniczna RFN od wojny o Kuwejt do wojny o Kosowo*), ponownie spojrzeć na daną problematykę z większym zainteresowaniem. Przyczyną tego rodzaju stanu rzeczy jest umiejętne połączenie przez autorkę dwóch, niewyodrębnionych od siebie w sposób formalny płaszczyzn merytorycznych, które w naturalny sposób tworzą spójną i integralną całość. Pierwsza z nich odnosi się przede wszystkim do kwestii kształtowania założeń niemieckiej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz wzajemnej interakcji zachodzącej pomiędzy zakresem i formą zaangażowania Republiki Federalnej Niemiec na arenie międzynarodowej a wydarzeniami na Bałkanach, które spowodowały, iż państwo to stało się jednym z głównych podmiotów oddziaływających bezpośrednio na ich przebieg. Druga płaszczyzna to przede wszystkim szerokie ujęcie całego zakresu zagadnień poruszających problem kształtowania się państw powstałych w wyniku rozpadu byłej Jugosławii, jako obszaru pokryzysowego, podlegającego różnego rodzaju procesom i międzynarodowym wpływom, których głównym celem jest z jednej strony ich pełna stabilizacja, z drugiej zaś doprowadzenie do stopniowej integracji ze strukturami europejskimi i euroatlantyckimi.

Na publikację składa się pięć rozdziałów, które wzajemnie się uzupełniają i stanowią logiczną całość. Są one poświęcone kolejno: głównym kierunkom niemieckiej

polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, miejscu Słowenii, Chorwacji oraz Bośni i Hercegowiny w polityce RFN, stanowisku tego państwa wobec konfliktu w Kosowie i Macedonii oraz jego zaangażowaniu w polityczną i gospodarczą stabilizację regionu, obliczoną na zbliżenie poszczególnych krajów do Unii Europejskiej i NATO.

Jak już wspomniano, mimo iż praca ta ma jednoznacznie zdefiniowane ramy merytoryczne, to na szczególną uwagę zasługuje fakt, iż odnosi się ona do zróżnicowanych zagadnień, obejmujących kwestie polityczne, społeczne, z zakresu bezpieczeństwa, a nawet ekonomiczne. Oprócz dogłębnej analizy polityki niemieckiej na Bałkanach, z reguły ujmowanej przez autorkę nie tylko w wymiarze polityki narodowej, ale przede wszystkim w wymiarze określonych uwarunkowań i powiązań międzynarodowych, możemy odnaleźć bardzo dużą ilość informacji na temat ówczesnej i obecnej sytuacji politycznej państw byłej Jugosławii. Szczególną uwagę zwraca dość bogaty materiał poświęcony problematyce funkcjonowania Kosowa oraz Bośni i Hercegowiny jako swoistych „międzynarodowych protektoratów”. Dane dotyczące obu państw, wzbogacone informacjami zaczerpniętymi przez autorkę z wypowiedzi różnego rodzaju przedstawicieli władz międzynarodowych działających na obszarze obu krajów, uzyskanymi głównie na podstawie przeprowadzonych z nimi wywiadów, nadają pracy swoistej naukowej lekkości. Dzięki temu jest ona wyważona i przystępna dla standardowego odbiorcy, co jednocześnie pozwala na głębsze zrozumienie całości problematyki. Jest to niewątpliwie ogromna zaleta tej książki. Jednocześnie niektóre ujawnione fakty, jak na przykład te dotyczące zapisów znajdujących się w tzw. wyciecznych dla kontyngentu Bundeswehry, czyli w podręczniku przeznaczonym dla żołnierzy niemieckich służących w Kosowie, mówiących o konieczności wykorzystywania przez nich (w sposób ukryty) proniemieckich sympatii potomków albańskich żołnierzy dywizji SS „Skandenberg”, wydają się wręcz sensacyjne. Podobnie zresztą jak to, iż wybór określonego miejsca stacjonowania wojsk niemieckich na obszarze tej prowincji uwarunkowany był tym, iż teren ten w latach 1943–1994, jako część „Wielkiej Albanii”, znajdował się pod okupacją III Rzeszy. Fakt, iż nawet podobnego rodzaju wątki są głęboko udokumentowane źródłowo, staje się niewątpliwie kolejną zaletą tej książki.

Podając się przesłedzenia założeń niemieckiej polityki bezpieczeństwa na Bałkanach, autorka zdecydowanie wykracza poza dość ściśle określone ramy prowadzenia badań nad problematyką polityki zjednoczonych Niemiec wobec państw powstałych w wyniku rozpadu byłej Jugosławii. Jak dotąd w decydującej mierze koncentrowały się one na tematach można by powiedzieć „medialnych”, czyli bądź to na kwestii przedwczesnego uznania Słowenii i Chorwacji, odpowiedzialności Bonn za rozpad Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii i wybuch wojny w Bośni, czy też udziału Bundeswehry w operacji w Kosowie. Oczywiście nie oznacza to, iż autorka nie porusza tak ważnego zagadnienia jak wpływ kultury strategicznej Niemiec na określone decyzje polityczne i postępującej jej zmiany wynikającej z wyjścia założeń polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Niemiec poza dotychczasowe ramy (na przykład odejście od tzw. Doktryny Kohla). Najdobitniej widać to choćby w kontekście bardzo jasno i dobitnie sprecyzowanej przez autorkę ewolucji podejścia niemieckich elit politycznych do kwestii udziału Bundeswehry w operacjach „out of area”.

Pozbawiona publicystycznych ocen i niejednokrotnie zabarwionych subiektywnymi emocjami komentarzy, tak specyficznych dla dyskusji o polityce RFN na Bałkanach, książka

ta przedstawia rzeczywisty obraz przyczyn oraz konsekwencji zaangażowania władz niemieckich (politycznego, dyplomatycznego i militarne) w przewyciężenie konfliktów na tym terenie. Bardzo bogaty materiał źródłowy pozbawia pracę charakteru wtórnego, co zwłaszcza w kontekście drugiego aspektu poruszanego w publikacji, a mianowicie oceny sytuacji międzynarodowej wokół państw byłej Jugosławii i ich funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym jako już teoretycznie niepodległych i suwerennych bytów, nabiera szczególnego znaczenia. Różnego rodzaju aspekty angażowania się Niemiec w stabilizację Bałkanów, począwszy od wymiaru strategicznego, czego odzwierciedleniem jest preferowanie niektórych założeń Porozumienia z Dayton oraz stworzenie Paktu Stabilności dla Europy Południowo-Wschodniej, a kończąc na wymiarze taktycznym, do jakiego możemy zaliczyć prewencyjną rozbudowę formacji straży granicznej i sił policyjnych w Kosowie oraz w Bośni i Hercegowinie, jako sposobu na przewyciężanie zagrożeń dla bezpieczeństwa Niemiec w sferze nielegalnej migracji, są jak dotąd dość rzadko poruszane. Oce-
na ta w dużej mierze również dotyczy podejścia reprezentowanych przez polskich znawców problematyki bałkańskiej, którzy – jak się wydaje – zbyt mocno koncentrują się na odzwierciedlaniu istniejącego stanu rzeczy w sensie instytucjonalnym (ustrój polityczny, system partyjny, porządek konstytucyjny), nie wnikając dogłębniej w przyczyny danego stanu rzeczy i nie poświęcając zbytnej uwagi praktycznemu wymiarowi istniejącego stanu rzeczy. W tym kontekście można powiedzieć, iż nie wszystko można wytłumaczyć animozjami serbsko-bośniackimi, czy też serbsko-albańskimi, wynikających ze zróżnicowania kulturowego, etnicznego i religijnego, czy też wreszcie z odmiennych tradycji historycznych. I autorka w swojej książce na to dobitnie wskazuje, co powoduje, iż publikację tę – jako swoiste kompendium wiedzy – można śmiało polecić zarówno niemcoznawcom, jak i osobom zainteresowanym problematyką bałkańską.

Artur DRZEWICKI
Uniwersytet Wrocławski